

Vrnění českého lva

V Ostravě uvádějí dramatinovaný Gottland

JAN NĚMEC

FOTO: BARBARA ŠTASTNÁ

Kdo si nepřipije, není Čech.

Když si dramaturg Národního divadla moravskoslezského Marek Pivovarov hodlal koupit výtisk knihy *Gottland*, prodávající mu ji odmítla prodat. Distribuce knihy Mariusze Szczygiela byla totiž zrovna pozastavena kvůli sporu o její název – Karel Gott se skrže právníky ohradil, že takto se už jmenuje jeho muzeum. Pivovarov knihu přece jen získal, ovšem pro jistotu se starým datem na účtence. Vzhledem k tomu, o čem Szczygiel v *Gottlandu* píše, je tahle historika příznačná: Češi se vždycky radši pojistí. Pivovarov knihu půjčil režisérovi Janu Mikuláškově a ten se rozhodl *Gottland* inscenovat. Na neočekávanější premiéru ostravské sezony došlo v Divadle Jiřího Myrona právě teď.

Závrať ze šířavosti osudu

Těžko se Mikuláškově volbě divit: *Gottland* sklídl úspěch v Polsku, stal se bestsellerem v Čechách, a v roce 2009 si dokonce odnesl Evropskou literární cenu. Je celkem překvapivé, že kniha o Čechách, kterou napsal Polák, zajímá i Francouze, zato spokojeně zahrnění českého lva polichoceního jakoukoli pozorností je nasnadě.

Na druhou stranu Mikulášek před sebe postavil rébus: co si na divadle počít s kni-

hou sice literárních, ale pořád reportáží, které navíc střídají doby, osoby i témata? Szczygielovu výbornou knihu drží pohromadě lakonický styl, dějová zkratka a schopnost ukázat události v bizarním světle, to vše na hustě tkané osnově reportéřské práce. Knihu však lze na rozdíl od divadla zavřít a otevřít jindy, a tak nemusí tvořit jeden významový celek. A kniha také umožňuje pracovat s reálnými postavami daleko decentněji než divadlo, jež musí oživit a rozhýbat vše, co nemá zůstat mrtvé.

Mikuláškově *Gottland* s těmito nástrahami bojuje se střídavým úspěchem. Na začátku naznačuje sklenutí jednotlivých kapitol do vyššího celku, něco ve smyslu: takoví jsme. Jenže významové pojivo rychle dochází, inscenaci vyjma hudby a kostýmů propojuje jen přítomnost záhadné postavy v pozadí, jež se na konci ukáže být Zdeňkem Adamcem – studentem, který se v roce 2003 upálil na stejném místě jako Jan Palach. A záhy patrná nevyrovnanost inscenace je dána hlavně nezahrazenými stopami po různých způsobech, jak text inscenovat: stylizovat jako v úvodním defilé postav, nebo situace psychologicky rozehrát jako v části o Lidě Baarové? Spolehnout se na text, nebo významy na jevišti zmnožovat?

Najdou se tu vynikající pasáže, mezi nimi ta o autorovi Stalinova pomníku Otakaru Švecovi či o scenáristovi Janu Procházce, které stejně jako kniha vyvolávají závrať ze šířavosti osudu. Ale čekají nás také hluchá, statická místa, například část věnovaná Golden Kids. Ta ukazuje, že Szczygielův lakonický, místy až aforistický text lze sice do dramatického dialogu herecky dotlačit, ale nelze na něm dramatickou situaci stavět.

Co je zneklidňující

Inszenace je tak divadelně nejpřesvědčivější tam, kde předlohu opustí: ve významově koncentrovaném úvodu, v němž herci poskakují a vzápětí padají na ústa za titulního pokřiku „Kdo neskáče, není Čech“. Nebo v třiminutové zkratce normalizace, složené z moderování televizního Silvestra, párů klimbajících na postelích s obrazovkami v klíně a Krylovovy přesmutné Uko-lébavky.

Nevyužitá tentokrát zůstala scénografie Marka Cpina, Mikuláškově stálého spolupracovníka. Scéna sice dokonale ladí se socialistickým interiérem Divadla Jiřího Myrona, ale režisér ji příliš nerozehrává.

Je možné, že tvůrci propadli pokušení inscenovat hlavně pověst Szczygielovy knihy a její přijetí v českých médiích. Hodně se psalo o tom, co ta kniha říká o nás jako o národě, v množství rozhovorů byl Szczygiel dotazován téměř jako lékař internista. Lze však vážně tvrdit, jaký nějaký národ je a co je pro něj typické? Těch několik příběhů, které Szczygiel v *Gottlandu* vypráví, staví spíše na výjimce než na pravidle a autor sám se rozhodně netváří jako filozof dějin. Jinak řečeno: Český lev sice zamručí, když vidí v zrcadle lva, ale to ještě neznamená, že by se v něm skutečně poznal.

V Divadle Jiřího Myrona se v souvislosti s *Gottlandem* hodně mluvilo o „politickém divadle“, „odvaze“ nebo „občanském postoji“ souboru – jako by poukazování na zvlí komunismu či ironizování showbyznysu bylo na začátku roku 2011 něčím stavebním. Ne, muselo jít ještě o něco jiného: autoři doufali, že ukážou něco, co o sobě Češi nechtějí vědět a co je snad zneklidní. Jenže zneklidňující je leda to, že obvykle víme dost, abychom vyvodili veškeré důsledky, ale málokdy to děláme. ■

Autor je redaktor měsíčníku *Host* a spisovatel.